

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

УДК 336.14.01

Черкашин С.В., студент 4 курсу
фінансового факультету
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Місцеві бюджети виступають основним грошовим фондом органів місцевого самоврядування, сприяють забезпеченню фінансової самодостатності розвитку територій держави, визначають ефективність впливу місцевих органів влади на розвиток економічного потенціалу їх територій. На їх підставі визначається результативність фінансування інвестиційних проектів на місцевому рівні, ефективність функціонування місцевих органів влади.

Мета дослідження - вивчення сутності, функцій місцевих бюджетів, дослідження сучасного стану управління місцевих фінансів в Україні та на основі проведеного дослідження запропонувати напрями його вдосконалення.

Місцеві бюджети вважаються основними фінансовими планами регіонів, тому проблеми їх формування і функціонування залишаються достатньо актуальними в чинній бюджетній системі України. Місцеві бюджети трактуються як балансові розрахунки доходів і витрат, які мобілізуються й витрачаються на відповідній території.

За своєю економічною сутністю місцеві бюджети складають систему формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для забезпечення місцевим органам влади покладених на них функцій і завдань, як власних, так і делегованих [1, с. 125]. Місцеві бюджети є невід'ємною частиною ринкових відносин і одночасно важливим засобом реалізації державної політики. У них зосереджено понад 80 % усіх фінансових ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевого самоврядування [1, с. 128].

В останні роки помітна тенденція до збільшення дохідної бази місцевих бюджетів. За даними Міністерства фінансів України, доходи

місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансферів) в Україні в 2015 р. зросли на 17,6 млрд. грн. у порівнянні з трьома останніми роками [2].

Згідно з даними Держказначейства, найбільші доходи мали бюджети м. Києва — 9,1 млрд. грн., Дніпропетровської обл. — 4,1 млрд. грн., Харківської обл. — 2,2 млрд. грн. Найменші по Україні доходи мали бюджети Чернівецької обл. — 421,7 млн. грн., Тернопільської обл. — 476,1 млн. грн., Волинської обл. — 619,7 млн. грн. [2, с. 30].

Визначальним для місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб. Друге за значимістю джерело наповнення місцевої скарбниці — плата за землю. У 2015 р. за користування головним багатством держави до казни перераховано 45,8 млн грн. Майже десяту частину всіх доходів місцевих бюджетів забезпечено сплатою єдиного податку. Таким чином, податкова віддача від малого бізнесу зросла порівнянні з 2014 р. більше, ніж на третину [3].

Перевищення доходів місцевих бюджетів над витратами призводить до збільшення вилучень до державного бюджету, а це знижує зацікавленість місцевих органів влади у формуванні жорстких бюджетних обмежень, нарощуванні податкового потенціалу територіальної одиниці.

Удосконалення складу і структури видатків місцевих бюджетів позитивно вплине на розвиток регіону, рівень його соціально-економічного розвитку. Для України характерне гостре недофінансування соціально-культурного розвитку регіонів. Причин цьому безліч.

По-перше, низький рівень податкового навантаження на малий і середній бізнес, який, перебуваючи в тіньовому секторі економіки, завжди гостро реагував на будь-який тиск з боку держави.

По-друге, низька ефективність контрольних повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування та як наслідок — брак адекватних важелів впливу на нецільове і неефективне витрачання бюджетних коштів.

По-третє, відсутність єдиних концептуальних підходів до вироблення стратегії соціально-культурного розвитку нашої держави у зв'язку з надмірною поляризацією політичних поглядів законодавчої і виконавчої гілок влади. У результаті цього маємо такий стан справ у фінансуванні соціально-культурного розвитку регіонів, який більшість вітчизняних учених-економістів пов'язують із залишковим принципом, тобто в останню чергу або ж за дуже скороченими нормативами.

Проте в умовах демократичних перетворень соціальні пріоритети витрачання бюджетних коштів мають розглядатися як обов'язкова умова та невід'ємна складова повноцінного функціонування суспільства і, відповідно, потребують до себе підвищеної уваги [3, с. 168].

Нестача фінансових ресурсів на місцевому рівні, а отже і низький рівень фінансування видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення, освіту, охорону здоров'я, духовний і фізичний розвиток, компенсується за рахунок трансфертів. При цьому, протягом останніх років частка як дотацій, так і субвенцій у доходах місцевих бюджетів коливалася в межах 20 %, що поставило органи місцевого самоврядування у пряму залежність від центральних органів державного управління [4, с. 407].

Аналіз видаткової частини місцевих бюджетів свідчить, що найбільшу частку в їх структурі займали видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, освіту, охорону здоров'я, духовний і фізичний розвиток. Збільшення у 2015 р. обсягів видатків, що здійснювались з місцевих бюджетів, не забезпечило умов для економічного зростання регіонів, про що свідчить збереження негативної тенденції до збільшення питомої ваги поточних витрат, тобто додатково отримані кошти спрямовано в основному на «проїдання». Як результат, гаальмується розвиток економічного потенціалу регіону, не створюються додаткові робочі місця, не удосконалюється транспортна й інженерна інфраструктури [5].

Таким чином, можна виділити такі актуальні проблеми формування місцевих бюджетів в Україні, як:

— існування глибоких розбіжностей у нормативно-законодавчій базі, що регулює формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів, а саме: діють протилежні за змістом законодавчі норми, кожна з яких використовується урядом залежно від завдань, що постають у новому бюджетному році [5];

— нестабільність джерел формування доходів місцевих бюджетів і відсутність ефективного механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів;

— недосконалість міжбюджетних відносин, що зумовлена їх невідповідністю швидким змінам, що відбуваються [5].

Існування перелічених проблем зумовлюють, по-перше, появу дисбалансу в місцевих бюджетах; по-друге, не вирішуються життєво важливі проблеми людей, відбувається занепад місцевого господарства.

Саме тому необхідно впроваджувати конкретні заходи, спрямовані на формування місцевих бюджетів і зростання їх ролі в розвитку регіону.

Результати проведеного аналізу показали, що надмірна централізація бюджетних ресурсів, недосконалість порядку їх розподілу, незабезпечення місцевих бюджетів в повному обсязі коштами на проведення, зокрема, видатків розвитку, низька ефективність управління коштами міжбюджетних трансфертів суттєво стримують повноцінне функціонування інституту місцевого самоврядування, не забезпечують надання населенню України якісних послуг і підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів.

І тому стає необхідним здійснення адекватних заходів з вдосконалення формування місцевих бюджетів. Для цього, в першу чергу, потрібно поліпшити механізм надання соціальних пільг; реорганізувати інститут професійних пільг через ліквідацію їх окремих видів, упорядкувати систему додаткових медичних послуг, фінансування яких здійснюватиметься за механізмом комерційного розрахунку; забезпечити на програмній основі покриття витрат на закупівлю дорогого медичного обладнання і ліків з прерогативою у вітчизняних виробників; оптимізувати систему державного замовлення на підготовку фахівців на основі рейтингу ефективності працевлаштування випускників.

Література

1. Васишин М.М. Формування місцевих бюджетів / Васишин М.М. // Фінанси України. — 2012. — № 7. — С. 125–129. 4. Доходи місцевих бюджетів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.unn.com.ua/uk/news/1254227-dokhodi-mistsevikh-byudzhetiv-ukrayini-v-sichni-erpnizrosli-na-5-4>.
2. Гвазава Н.Г. Формування місцевих бюджетів: проблеми та перспективи / Гвазава Н.Г. // Регіональна економіка. — 2015. — № 4. — С. 26–35.
3. Ковалевич Д.А. Основні засади планування та виконання місцевих бюджетів / Ковалевич Д.А., Рошило В.І. // Економіка. — 2013. — № 21. — С. 168–171.
4. Руденко Я.П. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування / Руденко Я.П. // Економічні науки. — 2014. — № 4. — С. 399–414.
5. Шильникова О.М. Формування доходів місцевих бюджетів / Шильникова О.М. // Фінанси України. — 2013. — № 9. — С. 55–57. 6. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання місцевого бюджету за 2013 рік [Електронний ресурс] // Сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень. — Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua>.

Науковий керівник
к.е.н., доцент

С.В. Юшко

Опубліковано в авторській редакції